

Pionjären

Bengt Islings karriär är en spegelbild av hur svensk landskapsarkitektur utvecklats sedan 1970-talets början. På många sätt tillhör han dem som under ett halvt sekel definierat yrkesrollen. När Nyréns i år firar 75 år har han varit med på halva resan. Nästa hållplats är Avenyn i Göteborg.

TEXT **PETER WILLEBRAND**

Bengt Isling var en av pionjärerna och ingick i den andra årskullen på Ultuna när han 1973 började plugga till landskapsarkitekt.

– Vi var runt 30 stycken, och det fanns inget facit för vad vi kunde förvänta oss när vi var klara.

Han hade själv inte ens hunnit fylla 19 år. Ett ”grunt och lite naivt” intresse för natur och friluftsliv hade på gymnasiet väckt tanken på jobba med natur i någon form, kanske som agronom.

– Men en vän till min pappa som var trädgårdsingenjör avrådde mig, en vanlig Stockholmskille utan erfarenhet från jordbruk. Han tipsade mig istället om den nya utbildningen till landskapsarkitekt.

Det visade sig vara ett både klokt och träffsäkert råd.

– Jag tyckte att det var jättekul från dag ett!

En praktik på Landskapslaget, som startat samma år Bengt Isling började plugga på SLU i Uppsala, ledde fram till en anställning 1979 och ett delägarskap. Han stannade i åtta år innan han 1987 tog steget över till Nyréns, i år en 75-årsjubilar som han varit trogen sedan dess – i 36 år.

Två arbetsgivare under en så lång yrkeskarriär är sannolikt svårt att föreställa sig för de flesta som i dag påbörjar en anställning. Bengt Isling berättar att även han har övervägt att starta eget vid ett tillfälle.

– Jag kom faktiskt så långt att jag sade upp mig för 19 år sedan, jag hade fyllt 50 år och de existentiella frågorna tog överhanden. Det låg ingen konflikt bakom och jag trivdes egentligen på kontoret. Man kan väl kort sammanfatta anledningen till att jag ändrade mig och gick tillbaka var ett erbjudande som det var svårt att tacka nej till. Jag är nog heller ingen affärsman, även om jag som delägare är väl medveten om vad som krävs för att driva ett företag. Till syvende och sist är det nog bäst att låta mig vara kreatör, både för mig själv och företaget.

Det var Björn Malmström, arkitekt på Landskapslaget och något av en mentor för Bengt Isling, som ledde in honom på det spår som skulle leda vidare till Nyréns.

– Han tyckte att jag ritade så dåligt och att jag borde läras upp på Nyréns där han själv arbetat tidigare.

Byggnader ritade på Nyréns stack ut mot det mesta annat som byggdes vid den tiden, minns Bengt Isling.

– Jag minns särskilt ett besök på Gottsunda kyrka i Uppsala. Allt var så genomtänkt, nästan som i en saga. Det blev en religiös upplevelse.

Något som gjorde ett liknande starkt intryck var ett besök på Internationale Bauausstellung i Berlin i mitten av 1980-talet.

– Det var när postmodernisterna började visa upp sig. Det var så otroligt bra jämfört med vad vi höll på med i Sverige att man nästan fick en chock.

I samma veva fick Bengt Isling, fortfarande på Landskapslaget, chansen att delta i en tävling tillsammans med framlidne Johan Nyrén, son till kontorets grundare Carl Nyrén.

– Det var en allmän tävling i Gävle där vi slutade trea med ett förslag som verkade i samma anda. Johan var väldigt påverkad av arkitekter som Léon Krier, vilket jag också var.

Den visionära samsynen ledde kort senare till att Bengt Isling tog steget över till Nyréns.

– Vi hade alltid lite olika minnesbilder på vems initiativ det skedde, men jag vill bestämt hävda att det var på mitt initiativ.

Oavsett grad av korrekt minnesbild hade Nyréns därmed fått en profil mot landskapsarkitektur.

– Då var det väldigt ovanligt med landskapsarkitekter på arkitektkontor. Den enda som jag kände till var Anders Johansson på White, han var först och jag nummer två. De flesta landskapsarkitekter inom privata sektorn arbetade vid den tiden på renodlade landskapskontor eller på de stora ingenjörsfirmorna.

FAKTA // **BENGT ISLING**

Familj: Hustrun Anna, barnen Klara, Daniel och Kalle. Bonusbarn och barnbarn.

Arbete: Landskapsarkitekt, delägare i Nyréns.

Fritid: Familj, kompisar, fågelskådning, trädgård, skriver, ideellt arbete med till exempel IFLA-kongressen.

Läser: DN, Bokcirkel, mest moderna romaner, senast Ian McEwans *Amsterdam*, facklitteratur, essäer.

Lyssnar på: P1 och gamla LP-skivor.

Tittar på: Mest tv-serier med min fru. Ibland teater, opera och bio.

Tänker på: En bättre och grönare värld enligt Frankrikes valspråk - frihet, jämlikhet, broderskap.

Minns: Försöker minnas ibland med min mamma som är 97 år, det går så där.

Blir förbannad på: Lögner och uppblåsta personer.

Blir glad av: Snälla människor.

Okänd talang: Träsnideri.

Bengt Isling vid en modell av Slakthusområdet, ett projekt som han har arbetat med sedan starten 2011.

Omgestaltningen av Kärrtorps torg
nominerades till Stenpriset 2021.

FOTO: ÅKE E-SON LINDMAN

FOTO: ÅKE E-SON LINDMAN

Trappa inhuggen
direkt i berget vid
Årstabergsparken.

År 2019 fick Bengt Isling ta emot
Prins Eugen-medaljen för fram-
stående konstnärlig verksamhet.

FOTO: MATTIAS HELLSTRÖM/SPA

Starrbäckensängen som
fick Sienapriset 1992.

FOTO: i99 pema/CC BY-SA

Bengt Islings första stora projektet på Nyréns satte verkligen tonen direkt: Starrbäcksängen, som belönades med Sienapriset 1992. Juryn ansåg att "utemiljön och dess centrala park utgjorde en integrerad del i bostadsområdets helhet och bidrog med tidlösa kvaliteter som ljus, rymd, vatten och grönska."

- Det kändes som ett rejält lyft, jag var bara 33 år när jag började jobba med projektet.

Det blev starten på vad Bengt Isling beskriver som några av sina "bästa år", vilket även inbegrep hans första byggda projekt: Culturum i Nyköping.

- Det var flera ordentliga projekt och vi började anställa duktiga landskapsarkitekter, som till exempel Göran Lindberg som i dag arbetar på Nivå.

- I början var vi för det mesta inbäddade i arkitektuppdragen, men mot slutet av 1990-talet fick vi flera egna projekt, som vårt uppmärksammade parallella uppdrag i Kungsträdgården.

I dag jobbar landskap på Nyréns så gott som uteslutande med egna projekt.

- Det kan vara lite begränsande med en underordnad roll som landskapsarkitekt i arkitektprojekt jämfört med att till exempel göra ett torg med Stockholms stad som beställare.

Statusförskjutningen i synen på landskapsarkitektens roll märks även utanför kontorens väggar.

- I dag är vi mer eller mindre likställda med arkitekterna när vi blir inbjudna till en större tävling. Även bland allmänheten finns det en kunskap om vad vi sysslar med och om de projekt som man har jobbat med. Man behöver inte förklara, och de flesta verkar tycka att vi har ett kul jobb.

- Sedan ska man ju komma ihåg att på 1970-talet ritades många offentliga projekt av kommunernas inhouseavdelningar. Skiftet mot att lägga ut uppdragen på privata aktörer har i historiens sken varit betydligt mer lyckosamt än många andra privatiserade entreprenader.

- Samtidigt kan jag konstatera att timdebiteringen för arkitekter är på samma nivåer som för 20-25 år sedan, medan lönerna i övriga samhället har ökat i en helt annan grad. Var och en förstår säkert att ekonomin på arkitektkontoren är hårt pressad.

I dag finns ett stort engagemang för arkitektur och stadsplanering. Arkitektur har blivit ett öppet fält för åsikter, som fått en boost i sociala medier där sammanslutningar som Arkitektupproret kan skapa debattstormar. Politikerna hakar gärna på och ställer arkitekterna till svars, även när de själva fattat de bakomliggande besluten. Bengt Isling ser det som ännu ett exempel på en generell minskad tilltro till experter.

- Vi lever i en tid där "mina åsikter" är lika viktiga som alla andras, och någon sanning finns inte. Det finns förstås både för- och nackdelar med det, men som arkitekter i ett öppet demokratiskt samhälle måste vi bli bättre på att vässa våra argument, vilket i grunden är något bra.

- Vid något tillfälle för några år sedan gjorde jag själv bort mig i ett panelsamtal i samband med ett större projekt genom att hävda att det kan finnas anledning att lyssna på den som vet bättre. Jag formulerade mig på ett sätt som uppfattades som politiskt inkorrekt, och det misstaget gör jag inte om.

Slussen är ett exempel där Bengt Isling själv fått erfara hur ett laddat projekt kan kantra över till ens nackdel.

"Även bland allmänheten finns det en kunskap om vad vi sysslar med. Man behöver inte förklara, och de flesta verkar tycka att vi har ett kul jobb."

- Vi vann tävlingen och höll på med det i tre fyra år innan vi blev bortpetade för att man ville ha med ett namn som var en internationell stjärna (Foster + Partners reds. anm.). Det känns såklart lite svårsmält när man så här i efterhand åker förbi Slussen. Det kommer att bli superfint, samtidigt kan jag konstatera att det stora greppet från vårt vinnande förslag är kvar. Johan Nyrén var för övrigt den som knäckte idén med den 3-dimensionella trafiklösningen som innebar ett nytt stråk från Stadsgården till Söder Mälarstrand.

Bengt Isling är själv inte rädd att sticka ut hakan. Tillsammans med Anders Kling på Land Arkitekter skrev han för ett par år sedan flera debattartiklar om hanteringen av Östermalms-torg i Stockholm där politikerna enligt Isling och Kling styrts om tjänstemännens färdigprojekterade förslag "till förmån för ett populistiskt och dåligt underbyggt medborgarförslag som inte tar hänsyn till platsens förutsättningar".

- Vi tyckte det var helt absurd att ta ett förslag som inte hade något som helst med platsen, och det torg som Jan Gezelius ritat på 1960-talet när tunnelbanan byggdes, att göra. Men det var svårt att nå ut med debatten utanför arkitektkretsar. Vi försökte till exempel med DN men fick nej.

Bengt Isling betonar att det inte handlade om att ställa tradition och förnyelse mot varandra.

- Man kan jobba i många olika stilar. Jag är ju själv slottsarkitekt i Hagaparken och Ulriksdals slottspark och jobbar för Statens fastighetsverk och Ståthållarämbetet. Då är det inte tal om att sticka ut eller att revolutionera, men det krävs å andra sidan många olika kunskaper för att kunna hantera platsens historia.

Ett av Nyréns kommande stora projekt är gestaltningen av Avenyn och Götaplatsen. Pulsådern i Göteborg är redan föremål för debatt och åsikter. Det är också ett stort projekt. Tävlingsprogrammets budget uppgick till 400 miljoner kronor och den första etappen beräknas starta under 2025. Isling är gestaltungsansvarig och kollegan Emma Brunge uppdragsansvarig.

- Vår huvudidé är att gångstråken ska gå närmare fasaderna. Det innebär lite mindre ytor för bland annat uteserveringar, vilket lett till en diskussion med näringsidkarna. Men jag tror ändå att helheten blir väldigt bra för dem. Får gatan ett lyft och genomströmningen ökar gynnas även handlare och restaurangägare.

I slutänden handlar det om att få människor att gå längs hela avenyn, inte bara längst norrut där nöjeslivet är koncentrerat.

- Vi ska också byta ut träd mot nya stora träd som får bättre förutsättningar och behåller dem i de rader som är så superviktiga för Avenyns idé. Träden närmast Götaplatsen är i bra skick och ska stå kvar vilket läser trädens läge i sektionen.

Stenarbeten och markbeläggningarna har en viktig roll i att förstärka gångstråken. Beläggningen i förslaget består i sin helhet av släta granitytor, flammade eller krysshamrade breda härlar, och övriga ytor i ett avlångt storgatstensformat. Den bohuslänska graniten är en del av stenstaden Göteborgs identitet och den nya graniten föreslås vara grå och gråröda graniter från Bohuslän som blandas i ytorna. En hel del sten ska också återanvändas. Trappanläggningen kring Poseidon utformas till exempel så att den befintliga ytan av Fjäråsgnejs återanvänds i sin helhet. Även trapporna framför Konserthuset och Stadsteatern återanvänds och vidgas ut mot torget för att skapa ett bredare vilplan närmast fasaderna, med tydligt utrymme för uteserveringar och institutionerna på torget.

– Både Avenyns och Götaplatsens stenarbeten är märkta av tiden, med tillfälliga insatser och ett bristande underhåll. Det vi ritar nu ska hålla i minst 100 år.

Bengt Isling har med sitt långa perspektiv på svensk landskapsarkitektur en bra bild av hur förhållandet till svensk natursten förändrats under de senaste decennierna. I många av hans egna projekt är sten ett återkommande och bärande element.

– Pratar vi 1980-tal fick man var glad om man fick göra en granittrappa eller någon mur. Det har verkligen ökat sedan dess. Stenen har ju också blivit förhållandevis billigare med nya produktionsmetoder, och är mer prisvärd i längre perspektiv. Jag minns till exempel när det visade sig att priset för en blockstensmur i Starrbäckssängen inte var så mycket högre än ett motsvarande L-stöd i betong. Då var det heller inte så svårt att få gehör för natursten.

– För 10-15 år sedan snackades det mycket om kinesisk sten, men den har ju helt försvunnit. Kvaliteten höll väl inte, och det känns bra att den perioden är över. Jag gillar själv idén med att jobba med lokala och unika material. Det blir ju oftast bäst då.

– Vi själva jobbar nu bara med svensk sten, men vid Hornsbergs strandpark ritade jag faktiskt in indisk gnejs som jag hade sett tidigare på Centralstationen i Norrköping. Jag tyckte att den hade en väldigt fin färg, men visste inte var den kom ifrån. Den ingår nu i en mur och har funkade väldigt bra och inte gått sönder.

För Bengt Isling är det viktigt att stenen bidrar med sin naturliga tyngd och tidlösa uttryck.

Trefaldig Sienavinnare

- Bengt Isling har arbetat med allt från stadsplanering till design. Han har vunnit Sveriges Arkitekters Sienapris tre gånger. 2012 för Hornsbergs strandpark, 2009 för Norra Bantorget och 1992 för bostadsområdet Starrbäckssängen på Gärdet.
- Andra projekt där han varit eller är involverad är Årstabergets-parken, Kärrtorps centrum och detaljplanearbetet för Slakthusområdet i Stockholm. Han även arbetat med ett flertal projekt i Norrköping och Göteborg. Nästa stora projekt är gestaltningen av Avenyn och Götaplatsen i Göteborg.
- Bengt Isling är även slottsarkitekt för Hagaparken och Ulriksdal.

”Jag kan tycka att man ibland försöker göra stenen för fin och överarbetar med olika bearbetningar, som när man till exempel polerar. Jag gillar när stenen får vara lite grov och sammansatt.”

– Jag kan tycka att man ibland försöker göra stenen för fin och överarbetar med olika bearbetningar, som när man till exempel polerar. Jag gillar när stenen får vara lite grov och sammansatt.

– Något jag själv har testat är att göra stenkonstruktioner som sitter ihop av sin egen tyngd, snarare än sammanfogas med betong. Inspiration och förebilder hämtar jag bland annat från Egyptens pyramider och Inkarikets Machu Picchu, platser som jag tyvärr aldrig har besökt.

– Just nu håller jag till exempel på med ett projekt med två höga grindpelare i granit för Hagaparken, på uppdrag av Statens Fastighetsverk och Ståthållarämbetet. De är hopfogade ungefär som ett lego och vilar på sin egen tyngd.

Du har jobbat mycket med sten genom åren, är det något som du skulle vilja testa att utveckla mer?

– Oj, kanske att formge mer i sten i så fall, som ett slags medveten bisyssla som inte kommer att förändra världen. För några år sedan gjorde jag en bänk i sten som var med på Arkitekturbienalen i Venedig. Totalt består den av nio delar som tillsammans väger 500 kilo när de pusslas samman enligt ungefär samma princip som med pelarna. Hela bänken kunde inför transporten till Venedig packas som ett platt paket för att inte vara så skrymmande. Det var ett jätteroligt projekt, men med det sagt vill jag också understryka att jag har den djupaste respekt för designers och att jag i första hand är en landskapsarkitekt.

Vi vänder på frågan: Vad skulle du vilja se mer av från branschens sida?

– Jag måste säga att jag överlag är väldigt nöjd med våra samarbeten. Det finns alltid ett hantverksperspektiv, något jag verkligen uppskattar och tycker att man ska fortsätta att vårda.

– När det gäller önskemål återkommer jag till att det finns en tendens att göra stenen ”för fin”. Man sågar och flammnar, men det är också fint när man släpper fram den riktigt råkilade stenen och klovytan. Jag vill gärna se fler exempel på grövre bearbetade stensorter, men inser samtidigt att det är svårt när allt mer industrialiseras och standardiseras. Det känns ju också konstigt att önska att någon ska bearbeta en redan bearbetad sten så att den se mer obearbetad ut. Man får kanske nöja sig med att stenen ändå alltid blir vackrare med stigande ålder och tilltagande patina.

– Annars är väl ett återkommande råd till alla parter att samarbeta närmare. Och vi som arkitekter kan bli bättre på att besöka stenbrotten. Inget blir så tydligt som när man väl står i brottet och ser materialet direkt framför sig i berget. ■

Avenyns omgestaltning påbörjas år 2025.

FOTO: NYRÉNS

Hornsbergs strandpark.

FOTO: HOIGER ELLGARD/CC BY-SA

Stenbänk i egen design i hemmaträdgården.

FOTO: BENGT ISLING

Nyréns fyller 75 år i år. Bengt Isling har arbetat för kontoret sedan 1987.